

KIRJALLINEN KYSYMYS 842/2013 vp

Sairaalaturvallisuus ja hoitohenkilökunnan sekä vartijan tai järjestyksenvalvojan voimankäyttö- ja kiinniotto-oikeudet

Eduskunnan puhemiehelle

Vuonna 2010 Työturvallisuuskeskuksen julkaiseman raportin mukaan jopa 18,7 prosenttia terveyden- ja sairaanhoitoalan työntekijöistä on kokenut työväkivaltaa työpaikallaan. Riskiä tai uhkaa joutua väkivallan kohteeksi on kokenut 43,1 prosenttia alan työntekijöistä. Enemmän väkivaltaa tai sen uhkaa ovat kokeneet vain vartiointi- tai suojelutehtävissä toimivat työntekijät.

Sairaaloissa vartijoiden tai järjestyksenvalvojen käyttö on jatkuvaa ja välttämätöntä potilaiden ja henkilökunnan turvallisuuden takaamiseksi. Vartijoiden ja järjestyksenvalvojen tehtävänä on varmistaa, etteivät potilaat aiheuta itselleen tai muille vaaraa.

Mielenterveyslaki rajoittaa kuitenkin vartioiden ja järjestyksenvalvojen oikeuksia tapauksissa, joissa potilas on määrätty tahdosta riippumattomaan hoitoon ja hänen liikkumisvapauttaan on rajoitettu mielenterveyslain nojalla.

Mielenterveyslain 22 d §:ssä sanotaan seuraavaa:

"Liikkumisvapauden rajoittaminen: Potilasta saadaan kieltää poistumasta sairaalan alueelta tai tietyn hoitoyksikön tiloista. Jos potilas poistuu sairaalasta ilman lupaa tai luvan saatuaan jää pa-laamatta sinne, hänet voidaan noutaa sairaalaan.

Potilaan poistumisen estämiseksi tai hänen siirtämiseksi saa toimintayksikön hoitohenkilökunta käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Potilaan liikkumisvapauden rajoittamisesta hoitoyksikössä päättää häntä hoitava lääkäri.

Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon potilaan sairaalassa olon syy, hänen poistumisestaan aiheutuva vaara hänen tai muiden terveydelle tai turvallisuudelle, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat."

Tätä lain pykälää sovelletaan potilaisiin, jotka on määrätty tahdosta riippumattomaan hoitoon. Ongelmaksi koetaan, että laki antaa vain hoitohenkilökunnalle tarvittavat oikeudet estää muille tai itselleen vaarallista potilasta poistumasta hoitoyksiköstä. Turvallisuusalan koulutuksen saaneilla ja turvallisuudesta vastaavalla henkilöstöllä ei tähän tarvittavia oikeuksia ole. Laki on ristiriidassa hoitohenkilökunnan toimenkuvan kanssa ja on omiaan aiheuttamaan vaaratilanteita.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, että vartijalla tai järjestyksenvalvojalla on tarvittavat oikeudet estää sellaisen henkilön poistuminen hoitoyksiköstä, joka on määrätty tahdosta riippumattomaan hoitoon ja jonka liikkumisvapautta on rajoitettu mielenterveyslain nojalla ja

miten hallitus aikoo tulevaisuudessa parantaa sairaalaturvallisuutta?

KK 842/2013 vp — Ville Vähämäki /ps

Helsingissä 26 päivänä syyskuuta 2013

Ville Vähämäki /ps

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Ville Vähämän /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 842/2013 vp:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, että vartijalla tai järjestyksenvalvojalla on tarvittavat oikeudet estää sellaisen henkilön poistuminen hoitoyksiköstä, joka on määrätty tahdosta riippumattomaan hoitoon ja jonka liikkumisvapautta on rajoitettu mielenterveyslain nojalla ja

miten hallitus aikoo tulevaisuudessa parantaa sairaalaturvallisuutta?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Mielenterveyslaissa säädetään liikkumisvapauden rajoittamisesta tahdosta riippumattoman hoidon ja tutkimuksen aikana. Potilaan poistumisen estämiseksi tai hänen siirtämisekseen toimintayksikön hoitohenkilökunta saa käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Potilaan liikkumisvapauden rajoittamisesta hoitoyksikössä päättää häntä hoitava lääkäri. Liikkumisvapauden rajoittamisen yhteydessä käytettävien voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon potilaan sairaalassa olon syy, hänen poistumisestaan aiheutuva vaara hänen omalle tai muiden terveydelle tai turvallisuudelle, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Mielenterveyslain rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevien säännösten tarkentamista on oikeuspsykiatristen potilaiden hoidon näkökulmasta tarkasteltu meneillään olevassa itsemääräämisoikeushankkeessa osana oi-

keuspsykiatrian erityiskysymyksiä pohtivan alatyöryhmän työtä.

Eduskunnan oikeusasiamies on ottanut kantaa yksityisten vartiointipalveluiden käyttöön valtion mielisairaaloissa. Mielenterveyslaissa ei ole säännöksiä vartijoiden käytöstä. Vartijoiden tehtävät ja toimivaltuudet määräytyvät yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain mukaan. Yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain mukaiseen vartioimistehtävään ei kuulu hoidossa avustaminen.

Järjestyksenvalvojan valtuudet ovat tietyiltä osin laajemmat kuin vartijalla, mutta hoidossa avustamisen ei sisälly myöskään järjestyksenvalvojan tehtäviin. Järjestyksenvalvojan tehtävänä on ylläpitää järjestystä ja turvallisuutta sekä estää rikoksia ja onnettomuuksia siinä tilaisuudessa tai sillä alueella, jonne hänet on asetettu järjestyksenvalvojaksi. Järjestyslaissa tarkemmin säädettyillä edellytyksillä järjestyksenvalvoja voidaan asettaa myös terveydenhuollon toimipisteeseen kuten sairaalaan. Osana järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä tehtäviään järjestyksenvalvoja voi huolehtia myös hoitohenkilökunnan ja potilaiden turvallisuudesta.

Yksityisiä turvallisuuspalveluita koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus on parhaillaan valmisteilla. Tässä yhteydessä ei olla laajentamassa vartijoiden tai järjestyksenvalvojien toimivaltuuksia hoidossa avustamiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työturvallisuussäännöksiä valmisteleva neuvottelukunta on kokouksessaan 7.5.2013 asettanut väkivallan uhka -jaoston. Jaostossa ovat edustettuina työmarkkinajärjestöt, työterveyslaitos sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Jaoston tehtävänä on arvioida väkivallan ja sen uhan ilmenemistä eri ammattialoilla sekä erilaisissa työtehtävissä. Tä-

män arvioinnin pohjalta selvitetään mahdollisuudet paremmalle sääntelylle.

Jaoston toimeksiannon mukaan sen tehtävänä on muun muassa selvittää nykyisten väkivaltaa ja sen uhkaa koskevien oppaiden, koulutuksen ja säännösten toimivuutta, riittävyyttä ja ajantasaisuutta ja tehdä perusteltu oikeudellinen arvio siitä, mistä asioista työturvallisuuslaissa olevien valtuutussäännösten mukaan on mahdollista säätää valtioneuvoston asetuksella. Jaoston tulee arvioida vaihtoehdot lisäsääntelylle ja toteutettujen toimenpiteiden vaikutukset työpaikoilla. Edelleen jaoston tulee selvittää työturvallisuuslain ja potilaan itsemääräämisoikeushankkeen liittymäkohtia sekä tehdä perusteltu arvio lainsäädännön mahdollisista muutostarpeista.

Tähän mennessä tehdyn selvitystyön perusteella turvallisuus- ja hoitoala ovat nousseet eräiden muiden ammattialojen ohella aloiksi, joilla riski kohdata väkivaltaa ja sen uhkaa työssä kohonnut. Tämän vuoksi jaosto on työssään kuullut sairaalaturvallisuuden asiantuntijaa. Koska väkivallan riski liittyy myös eräisiin muihin toimialoihin ja työtehtäviin, on perusteltua tehdä arviot työssä kohdatun väkivallan vähentämiseksi erilaisin keinoin eri ammattiryhmien osalta yhteisesti. Osana tätä työtä jaosto selvittää käytettävissä olevat työturvallisuuden keinot sairaalaturvallisuuden ja siellä työskentelevien henkilöiden turvallisuuden parantamiseksi.

Helsingissä 17 päivänä lokakuuta 2013

Peruspalveluministeri Susanna Huovinen

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 842/2013 rd undertecknat av riksdagsledamot Ville Vähämäki /saf:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att väktare eller ordningsvakter ska få tillräckliga rättigheter för att kunna förhindra att personer som är intagna för vård mot sin vilja och vars rörelsefrihet har begränsats med stöd av mentalvårdslagen avlägsnar sig från en vårdenhet och

hur tänker regeringen förbättra den framtida säkerheten på sjukhus?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

I mentalvårdslagen finns bestämmelser om begränsningen av rörelsefriheten för patienter som är intagna mot sin vilja under tiden för vård och undersökning. För att förhindra att patienten avlägsnar sig eller för att flytta patienten får personer som tillhör vårdenhetens personal använda maktmedel i den mån det behövs och kan anses försvarligt. Den behandlande läkaren beslutar om begränsning av patientens frihet att röra sig inom vårdenheten. Frågan om huruvida maktmedlen är försvarliga ska bedömas med beaktande av orsaken till patientens sjukhusvistelse, den fara för patientens egen eller andras hälsa eller säkerhet som följer av att patienten avlägsnar sig, de disponibla resurserna och övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen. Behovet av en översyn av användningen av begränsningsåtgärderna i mentalvårdslagen har granskats med tanke på vården av rättspsykiatris-

ka patienter i samband med ett pågående projekt kring självbestämmanderätten inom ramen för arbetet i en underarbetsgrupp som diskuterar specialfrågor inom rättspsykiatri.

Riksdagens justitieombudsman har tagit ställning till användningen av privata väktartjänster vid statliga psykiatriska sjukhus. Mentalvårdslagen innehåller inga bestämmelser om användningen av väktare. Vaktarnas uppgifter och befogenheter regleras i lagen om privata säkerhetstjänster. I de bevakningsuppgifter som anges i lagen om privata säkerhetstjänster ingår inte att bistå inom vården.

Ordningsvakter har i vissa avseenden mer omfattande befogenheter än väktare, men att bistå inom vården ingår inte heller i deras uppgifter. En ordningsvakt har till uppgift att upprätthålla ordning och säkerhet samt förhindra brott och olyckor vid den tillställning eller inom det område för vilket han eller hon har utsetts till ordningsvakt. På villkor som närmare anges i ordningslagen kan ordningsvakter också placeras vid sjukvårdsenheter, t.ex. på sjukhus. Som ett led i sina uppgifter att upprätthålla ordning och säkerhet kan ordningsvakter också svara för vårdpersonalens och patienternas säkerhet.

För närvarande förbereds en totalrevidering av lagstiftningen om privata säkerhetstjänster. I samband med det kommer vaktarnas eller ordningsvakternas befogenheter inte att utsträckas till att bistå inom vården.

En delegation som tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet för att förbereda arbetarskyddsbestämmelser har på ett möte den 7 maj 2013 tillsatt en sektion för bedömningen av hotet om våld. I sektionen ingår företrädare för arbetsmarknadsorganisationerna, Arbetshälsoinstitutet och social- och hälsovårdsministeriet. Sektio-

nens uppgift är att bedöma förekomsten av våld och hotet om våld på olika yrkesområden och i olika slags arbetsuppgifter. Utifrån bedömningen utreds möjligheterna till en bättre reglering.

Enligt sektionens uppdrag är dess uppgift bland annat att ta reda på hur nuvarande handböcker, utbildningar och bestämmelser som gäller våld och hot om våld fungerar och om de är tillräckliga och aktuella. Dessutom ska sektionen göra en motiverad juridisk bedömning av vilka frågor som enligt arbetarskyddslagens bestämmelser om bemyndiganden kan regleras genom förordning av statsrådet. Sektionen ska bedöma alternativen när det gäller ytterligare regleringar och effekterna av vidtagna åtgärder på arbetsplatserna. Vidare ska sektionen klarlägga beröringspunkterna mellan arbetarskyddslagen och

projektet för patientens självbestämmanderätt och göra en motiverad bedömning av eventuella behov av ändringar i lagstiftningen.

Utifrån de utredningar som hittills har gjorts har säkerhets- och vårdsektorn vid sidan av vissa andra sektorer lyfts fram som områden där risken för våld och hotet om våld i arbetet har ökat. I sitt arbete har sektionen därför konsulterat en expert på sjukhussäkerhet. Eftersom risken för våld är kopplad också till vissa andra verksamhetsområden och arbetsuppgifter, är det motiverat att för olika yrkesgruppers del gemensamt bedöma olika möjligheter att minska våldet i arbetet. Inom ramen för detta arbete ska sektionen kartlägga de metoder som står till arbetarskyddets förfogande för att förbättra säkerheten på sjukhus och för dem som arbetar där.

Helsingfors den 17 oktober 2013

Omsorgsminister Susanna Huovinen